

**Umsögn frá Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra
um frumvarp til laga um íslenska táknmálið
sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra.**

Þskj. 499 — 374 mál.

Um frumvarpið í heild sinni

Samskiptamiðstöðin telur miklu skipta að heyrnarlausum, heyrnarskertum og daufblindum séu sköpuð skilyrði til þess að lifa eðlilegu lífi. Leggja þarf megináherslu á að tryggja eðlilega þátttöku þeirra í lífinu og samfélaginu. Einn mikilvægasti liðurinn í að tryggja þátttöku heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra er að viðurkenna íslenska táknmálið sem fullgilt mál í íslensku samfélagi. Með því móti má gera þeim, sem ekki geta nýtt sér raddmál, kleift að eiga óhindruð samskipti við annað fólk í umhverfi sínu. Í umsögn Samskiptamiðstöðvar viljum við leggja áherslu á mennta- og menningarmál en þau eru undirstaða að jöfnum tækifærum þeirra, sem mynda táknmálssamfélagið í þjóðfélaginu, á við aðra þjóðfélagsþegna. En rétt er að geta þess að í tilviki daufblindra einstaklinga er ekki nóg að viðurkenna málið heldur þarf einnig að styrkja mjög aðra þjónustu s.s. við að komast um og fá aðgang að upplýsingum.

Til þess að fólk sem tilheyrir táknmálssamfélaginu geti lifað eðlilegu lífi og tekið þátt í íslensku samfélagi þarf að mati Samskiptamiðstöðvar að:

- sjá ungum heyrnarlausum börnum og fjölskyldum þeirra fyrir táknmálsskennslu
- gefa börnunum kost á að umgangast önnur börn sem tala einnig táknmál
- sjá fyrir grunnskólamenntun og námsefni á táknmáli
- sjá fyrir táknmálstúlkajónustu
- vinna menningarefni á táknmáli
- bjóða upp á sí- og endurmenntun fyrir heyrnarlaust fólk með sérstakri áherslu á lestrarkennslu

Undirstaðan eru rannsóknir, skráning og orðabókargerð, kennsla í táknmáli á háskólastigi fyrir kennara, táknmálstúlka og annað starfsfólk sem vinnur innan táknmálssamfélagsins, lagalegur réttur heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra barna til máls, tryggur aðgangur að menntun og að séð sé fyrir sérstakri menntun á þeim sviðum sem heyrnarlausir geta ekki nýtt sér almennt menntakerfi, þ.e. kennslu sem fram fer á táknmáli og miðar við menntunarstig hópsins, námsefnisgerð við hæfi o.s.frv.

Um greinargerð með frumvarpi

Greinargerðin sem fylgir frumvarpinu er ekki nægilega faglega unnin og þarf að vinna hana betur. Í greinargerðinni eru ákveðnar staðreyndavillur sem gætu virkað neikvætt við umfjöllun málsins. Hér á eftir verða nokkrar þeirra nefndar:

1. Skrif um læknisfræðilega skilgreiningu á heyrnarleysi eru ónákvæm og villandi. Einnig það sem sagt er um menningarlega sýn á heyrnarleysi en hún birtist ekki í orðinu á ensku „profoundly deaf“ heldur í því að deaf er skrifað með stórum staf Deaf eins og heiti þjóða „profoundly deaf“ þýðir – “alveg heyrnarlaus” en hefur ekkert með menningarlega skilgreiningu að gera. Sú skilgreining gerir hins vegar ekki kröfu um meðfætt heyrnarleysi heldur sjálfsmynd. Læknisfræðin skoðar skerðingu heyrnar í decibelum og miðar að því að bæta upp skerðinguna með heyrnartækjum eða kuðungsígræðslu. Læknisfræðin horfir að því leyti á einstaklinginn en ekki hið félagslegt samhengi sem hann lifir í. Heyrnartæki geta bætt upp heyrnarskaða að einhverju leyti en fólk með mikið heyrnartap getur ekki átt eðlileg samskipti við aðra í umhverfi sínu. Mjög alvarlega heyrnarskert fólk og heyrnarlaust fólk myndar táknmálsamfélag og lítur á sig sem menningar- eða málminnihlutahóp og að menning þeirra sé minnihlutamenning í íslenska samfélaginu. Hér á landi kallar fólk í þessum hópi sig Döff sbr. Deaf.
2. Umfjöllun um nám í táknmálsfræði við bókmennta- og málvísindaskor heimspekideildar er ekki alveg rétt, námið nefnist ekki nám í túlkafræði heldur nám í táknmálsfræði og táknmálstúlkun og er til 90 eininga. Einnig er það breytingum undirorpið hvort kennari er ráðinn við námið og eins og staðan er nú er þar fastráðinn kennari.
3. Fram kemur að virkir vinnutímar táknmálstúlka séu aðeins 20 stundir á viku. Þetta er ekki rétt orðalag. Átt er við að aðeins helmingur af vinnuskyldu túlka felist í túlkuninni sjálfri. Hinn hluti vinnutímans felst í undirbúningi, eftirvinnslu, samvinnu, fundum og öðru slíku.
4. Um rannsóknir á íslenska táknmálinu er margt staðhæft sem ekki er rétt. Sagt er meðal annars að frá stofnun Samskiptamiðstöðvar hafi hún ekki gefið út neina rannsókn á táknmáli sem hægt er að vísa í og ekki gefið út námsefni á táknmáli nema það sem hún kenni sjálf. „Nemendur í táknmálsfræði geti því ekki stuðst við neina rannsókn á íslensku táknmáli í námi sínu og veldur það þeim vissum erfiðleikum í náminu miðað við aðrar deildir í Háskóla Íslands.“ Þarna kemur fram misskilningur um starfsemi og hlutverki Samskiptamiðstöðvar. Við stofnunina hefur verið unnið að hagnýtum rannsóknum samhliða allri hennar vinnu þar sem ruddar hafa verið brautir á öllum sviðum hennar. Þegar SHH var stofnuð voru engir menntaðir túlkar til,

ekkert táknmálsnámsefni, engin þekking á þýðingum af og á táknmál. Nú, tólf árum síðar býr stofnunin yfir umtalsverðri þekkingu á öllum þessum sviðum. Hefur staðið að uppbyggingu á táknmálsfræðinámi í samvinnu við Háskóla Íslands, unnið námsefni í táknmáli meðal annars í samvinnu við táknmálsfræðinámið í HÍ enda er námsefni Samskiptamiðstöðvar notað við kennsluna þar og einnig við táknmálskennslu í Hlíðaskóla. Samskiptamiðstöðin hefur unnið að námsefnisgerð á táknmáli með Námsgagnastofnun og unnið að tilraunum með nýjungar í kennslu og námsefnisgerð á táknmáli í nokkrum fjölþjóðlegum verkefnum. Auk þessa hafa verið unnin hér á landi nokkur rannsóknarverkefni á málfræði táknmáls og táknmálssamfélaginu. M.a. stór rannsókn á samtímatjáningu í táknmáli.

5. Í greinargerðinni og frumvarpinu er víða talað um aðstoð túlka. Eðlilegra er að tala um þjónustu í stað aðstoðar. Orðið aðstoð lýsir ákveðnu viðhorfi sem Samskiptamiðstöð hefur leitast við að forðast allt frá stofnun.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins

3. gr. er fjallað um rétt til þjónustu táknmálstúlks til að sinna atvinnu. Það væri stórt skref fram á við fyrir heyrnarlausla, heyrnarskerta og daufblinda í atvinnulífi að fá táknmálstúlkaþjónustu til þess að geta verið virkir þátttakendur svo sem á starfsmannafundum, í starfsmannaviðtölum eða öðrum fundum, hvort sem þeir eru haldnir hér á landi eða erlendis, í endurmenntun vegna starfs eða annarri starfsemi sem tengist starfinu og samkeppnishæfni starfsmanns á vinnustaðnum. Efni 3. gr. frumvarpsins um táknmálstúlkaþjónustu í atvinnulífmu er þarft en nokkuð ónákvæmt. Tiltaka þarf nánar á hvaða sviðum gert er ráð fyrir táknmálstúlkun að ekki sé um að ræða túlkaþjónustu við að sinna starfinu sjálfu heldur starfsemi sem tengist því eins og fundi, sí- og endurmenntun eða skemmtanir á vegum vinnustaðarins.

4. gr.

„Til túlkaþjónustu telst túlkun á táknmál eða annað form sem heyrnarlaus ...“

Í stað þess að segja „annað form“ færi betur á að skrifa: Til túlkaþjónustu telst hefðbundin túlkun á táknmál eða *túlkun málsins með óhefðbundnari hætti* sem heyrnarlaus ...

6. gr.

Í starfsemi stofnana ríkis og sveitarfélaga þarf að líta á það sem sjálfsagðan þátt í starfseminni að bera kostnað af þjónustu táknmálstúlka fyrir heyrnarlausla, heyrnarskerta og daufblinda til að starfsemin nýtist þeim og aðgangur heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra að þjónustunni sé sá sami og annarra landsmanna.

Í 7. gr. frumvarpsins er fjallað um rétt til endurgjaldslausrar þjónustu í a.m.k. 20 tíma mánaðarlega. Annars staðar á Norðurlöndum er ekkert þak á þessum tímum. Fólki á einfaldlega rétt á túlkaþjónustu til þess að sinna persónulegum erindum. Einnig eru reknar fjartúlkaþjónustur í gegnum myndsíma á Norðurlöndum sem fólk getur hringt til og notað til þess að sinna erindum í gegnum síma við heyrandi fólk. Efni 7. gr. er þarft og mikilvægt til að heyrnarlausir, heyrnarskertir og daufblindir einstaklingar geti rekið erindi sín sjálfir eins og annað fólk. Í 3. gr. frumvarpsins er einnig fjallað um táknmálstúlkaþjónustu í daglegu lífi og mætti ef til vill sameina þessar greinar og skýra nánar.

Að lokum

Það væri mikið framfaraspor, að samþykkja frumvarp um viðurkenningu á táknumáli, í átt að eðlilegri þátttöku heyrnarlausra heyrnarskertra og daufblindra í íslensku samfélagi. Samþykkt frumvarps um þetta efni hefði einnig í för með sér aukna möguleika heyrnarlausra til að menntast og rétta hlut þeirra í samkeppni um atvinnu og aðra möguleika. Frumvarp þetta er tímabært og mjög í takt við ýmsar tilhneigingar í löggjöf og reglugerðum undanfarinna ára og þverpólítískan vilja sem hefur itrekað komið í ljós.

f.h. Samskiptamiðstöðvar heyrnarlausra og heyrnarskertra,
Valgerður Stefánsdóttir, forstöðumaður